

«СТАЛИЙ РОЗВИТОК»: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

©2018 ЗАЙЦЕВА Л. О.

УДК 330.35

Зайцева Л. О. «Сталий розвиток»: теоретичний аспект

Метою статті є дослідження теоретичного аспекту впровадження концепції сталого розвитку суспільства та бізнес-середовища. У статті проаналізовано роботи відомих українських економістів на предмет трактування поняття «сталий розвиток». Підкреслено неоднозначність поглядів щодо використання базових понять. Обґрунтовано необхідність об'єднання економічних, соціальних, екологічних аспектів щодо реалізації концепції сталого розвитку. Наведено засоби для досягнення цілей концепції сталого розвитку, представлені як механізм взаємодії один з одним економічних, соціальних, екологічних аспектів на глобальному, регіональному та корпоративному рівнях. Перераховано умови відповідності індикаторам сталого регіонального розвитку. Акцентовано на необхідності використання менеджментом нефінансових показників для повного та прозорого розкриття екологічних та соціальних аспектів діяльності господарюючих суб'єктів. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є визначення показників оцінки рівня сталого розвитку.

Ключові слова: концепція сталого розвитку, індикатори сталого розвитку, нефінансові показники, економічні, соціальні, екологічні аспекти, корпоративна соціальна відповідальність.

Табл.: 1. **Бібл.:** 21.

Зайцева Людмила Олександрівна – кандидат економічних наук, старший викладач, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, Луганська обл., 92703, Україна)

E-mail: mila280176@ukr.net

УДК 330.35

Зайцева Л. А. «Устойчивое развитие»: теоретический аспект

Целью статьи является исследование теоретического аспекта продвижения концепции устойчивого развития общества и бизнес-среды. В статье проанализированы работы известных украинских экономистов на предмет трактовки понятия «устойчивое развитие». Подчеркнута неоднозначность взглядов относительно использования базовых понятий. Обоснована необходимость объединения экономических, социальных, экологических аспектов для реализации концепции устойчивого развития. Указанные средства для достижения целей концепции устойчивого развития представлены как механизм взаимодействия друг с другом экономических, социальных, экологических аспектов на глобальном, региональном и корпоративном уровнях. Перечислены условия соответствия индикаторам устойчивого регионального развития. Указано на необходимость использования менеджментом нефинансовых показателей для полного и прозрачного раскрытия экологических и социальных аспектов деятельности хозяйствующих субъектов. Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является определение показателей, позволяющих оценить уровень устойчивого развития.

Ключевые слова: концепция устойчивого развития, индикаторы устойчивого развития, нефинансовые показатели, экономические, социальные, экологические аспекты, корпоративная социальная ответственность.

Табл.: 1. **Библ.:** 21.

Зайцева Людмила Александровна – кандидат экономических наук, старший преподаватель, Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко (пл. Гоголя, 1, г. Старобильск, Луганская обл., 92703, Украина)

E-mail: mila280176@ukr.net

UDC 330.35

Zajtzeva L. O. The «Sustainable Development»: Theoretical Aspect

The article is aimed at researching the theoretical aspect of promoting the conception of sustainable development of society and business environment. The article analyzes the works of reputed Ukrainian economists on the subject of interpretation of the concept of «sustainable development». The ambiguity of views on the use of basic concepts is underlined. The necessity of uniting economic, social and ecological aspects for realization of the conception of sustainable development is substantiated. The indicated means to achieve the objectives of the conception of sustainable development are presented as a mechanism for interacting with each other economic, social, environmental aspects at the global, regional and corporate levels. The conditions of compliance with indicators of sustainable regional development are listed. It is specified that the management should use non-financial indicators for full and transparent disclosure of ecological and social aspects of activity of economic entities. Prospect for further research in this direction is identification of indicators providing to assess the level of sustainable development.

Keywords: concept of sustainable development, indicators of sustainable development, non-financial indicators, economic, social, ecological aspects, corporate social responsibility.

Tbl.: 1. **Bibl.:** 21.

Zajtzeva Lyudmila O. – PhD (Economics), Senior Lecturer, Luhansk Taras Shevchenko National University (1 Hoholia Square, Starobilsk, Luhansk region, 92703, Ukraine)

E-mail: mila280176@ukr.net

Процеси глобалізації, які відбуваються в сучасній світовій економіці, потребують докорінних змін у розумінні впливу їх наслідків на майбутнє. Фінансово-економічні кризи, що мають циклічний характер, виснажують і пригнічують розвиток економіки. За даних обставин питання сталого розвитку суспільства та бізнес-середовища набувають все більшої актуальності, оскільки передбачають дотримання збалансованості зростання економіки, екології та соціальної сфери, а також вирішення сучасних завдань, з урахуванням впливу їх результатів на майбутні покоління, за рахунок якісних змін вза-

ємозалежних складових: експлуатації природних ресурсів, напрямку інвестицій, науково-технічного розвитку та інституційних покращень соціальної сфери.

Концепція сталого розвитку знаходяться у фокусі уваги багатьох як зарубіжних учених (З. Бауман, Г. Брутланд, Д. Медоуз, О. Тоффлер, Й. Шумпетер), так і вітчизняних науковців (І. Бистряков, І. Бобух, Б. Буркинський, Ш. Омаров, В. Самофатова, Б. Патон, М. Хвесик та ін.).

Проте потребує дослідження низка питань, серед яких: розробка методології об'єднання економічних, соціальних, екологічних аспектів щодо реалізації

концепції сталого розвитку; засоби досягнення цілей концепції сталого розвитку; інструментарій менеджменту для повного та прозорого розкриття екологічних і соціальних аспектів діяльності господарюючих суб'єктів.

Відповідно *метою* статті є дослідження теоретичного аспекту впровадження концепції сталого розвитку суспільства та бізнес-середовища.

Поняття сталого розвитку вперше увійшло в міжнародний обіг у 1987 р. після опублікування та схвалення Генеральною асамблеєю ООН доповіді Комісії з навколишнього середовища і розвитку, яку очолював прем'єр-міністр Норвегії Г. Х. Брутланд.

У середині 70-х гг. ХХ ст. Програмою ООН з навколишнього середовища були сформульовані концепція та поняття «розвиток без руйнування». Надалі на зміну прийшла концепція «екорозвитку» – екологічно прийнятне середовище, розвиток, який прагне завдати найменшого негативного впливу на навколишнє середовище або найменшої екологічної шкоди. На початку 1990-х років її змінила концепція «сталого розвитку». Сьогодні Брутланд-комісія сформулювала розуміння сталого розвитку як тривалого безперервного розвитку, який забезпечує потреби людства без шкоди задоволенню потреб майбутніх поколінь [3]. У змісті терміна виділено два імперативи: екологічної стійкості та соціально-економічної стійкості.

В одній з доповідей ЮНЕСКО основні завдання сталого розвитку характеризуються таким чином:

- ✦ підвищення економічного зростання;
- ✦ охорона навколишнього середовища в плані відновлення стійких природних екосистем;
- ✦ досягнення соціальної справедливості.

Україна обрала європейський вектор свого розвитку. Одним із найважливіших орієнтирів руху України до європейського співтовариства є Стратегія сталого розвитку України на період до 2020 року. Метою Стратегії [5] є впровадження в Україні європейських стандартів життя та її вихід на важливі глобальні економічні позиції. У Стратегії зосереджено увагу на формуванні державної політики щодо сталого розвитку, серед головних акцентів якої слід виділити такі позиції:

- ✦ «збалансованість розвитку українського суспільства – паритетність економічної, соціальної та екологічної компонент, визнання неможливості тривалого поступального розвитку суспільства в умовах деградації природного середовища;
- ✦ екологічно та техногенно безпечні умови життєдіяльності населення;
- ✦ утвердження гуманізму, демократії та загальнолюдських цінностей;
- ✦ еколого-економічна збалансованість розвитку окремих регіонів та її узгодження із загальнонаціональними потребами» [15, с. 6].

Орієнтир на сталий розвиток нормативно закріплено в таких законодавчих актах:

- ✦ Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» [6];
- ✦ Закон України «Про засади державної регіональної політики» [11];
- ✦ Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року [17];
- ✦ Закони України «Про оцінку впливу на довкілля» [7]; «Про охорону навколишнього середовища» [8]; «Про тваринний світ» [9]; «Про рослинний світ» [10];
- ✦ Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій [12];
- ✦ Концепція державної регіональної політики [20];
- ✦ Концепція сталого розвитку населених пунктів [16].

Взагалі термін «сталий розвиток» викликає суперечки. Його англійський варіант «*sustainable development*» піддається критиці як словосполучення, сумнівне з точки зору формальної логіки. Навіть в звичайній мові поняття «розвиток» несе з собою енергію, говорить про зміни, тоді як поняття «стійкий» несе в собі сенс незмінності й схоронності.

Термін «*sustainable development*» (сталий розвиток) застосовується для характеристики типу економічного розвитку, що забезпечує екологічну безпеку, відтворюваність обмежених ресурсів і якість економічного зростання (наприклад, справедливий розподіл доходів). Є різні тлумачення визначення, розрізняються й думки щодо шляхів досягнення рівня сталого розвитку. Видається можливим провести порівняльний аналіз основних трактувань поняття «сталий розвиток», виконаний по працях відомих українських економістів. Даний аналіз узагальнено в *табл. 1*.

Розглядаючи наведені підходи до тлумачення категорії сталого розвитку, слід звернути увагу на неоднозначність поглядів, трактувань у використанні базових понять, але очевидним є той факт, що концепція сталого розвитку об'єднує економічні, соціальні, екологічні аспекти щодо вирішення проблеми суперечності розширеного виробництва з постійно зростаючими потребами суспільства, яка призводить до порушення екологічної рівноваги.

Так, основними економічними показниками як критеріями сталого розвитку слід вважати зменшення ресурсоемності виробленої продукції та структурний показник зменшення питомої ваги продукції галузей, які використовують у великій кількості невідновлювані природні ресурси.

В основу соціального підходу в концепції сталого розвитку закладено орієнтацію на існування суспільства в гармонії з навколишнім середовищем, збереження культурних цінностей в глобальних масштабах і стабільного розвитку соціальних систем.

Аналіз основних трактувань поняття «сталий розвиток»

Автор(-и) трактувань	Базове поняття	Мета, властивості та функції визначення поняття	Елементи, які включаються автором у трактування поняття
Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку 1992 р.	Соціально-економічний розвиток	Властивості: збалансованість охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування з урахуванням інтересів сьогодення і майбутніх поколінь	Екологічна стійкість, соціально-економічна стійкість
Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку	Розвиток	Функції: задоволення потреб нинішнього покоління і гарантія задоволення потреб майбутніх поколінь	
Світовий Банк	Сукупний капітал суспільства	Збереження і примноження можливостей людини	Управління
Міжнародний інститут сталого розвитку	Об'єднання		Єдине довкілля, економічна ефективність, добробут людства
Концепція сталого розвитку України	Процес гармонізації продуктивних сил	Задоволення необхідних потреб, усіх членів суспільства, створення можливостей для рівноваги між потенціалом природного середовища та вимогами людей усіх поколінь	Рівновага між потенціалом природного середовища та вимогами людей усіх поколінь
С. Мочерний [14, с. 114]	Незворотні та закономірні сутнісно-якісні зміни суспільства, розвиток	Якісне зростання	Поєднання та раціоналізація економічної, екологічної та соціальної сторін
Б. Буркинський, В. Степанов, С. Харичков [4, с. 284]	Здатність витримувати зміни, здатність збереження динамічної рівноваги		Еколого-економічна система
М. Хвесик, І. Бистряков [21, с. 4]	Базис формування оновленої цивілізації	Зняття суперечностей між досягненням цілей	Гармонійний соціально екологічний розвиток
С. Тодорюк [19, с. 6]	Збалансована динамічна рівновага	Збереження можливості використання ресурсів для майбутніх поколінь	Економічні, соціальні та екологічні елементи суспільної системи
І. Кузьменко [13]	Економічне зростання	Підвищення якості життя населення, екологічна безпека	Національний розвиток

Важливим положенням даного підходу є справедливий розподіл матеріальних благ серед усіх членів соціуму. У концепції сталого розвитку суспільство розглядається як суб'єкт розвитку, а не як об'єкт. Передбачається, що суспільство саме бере безпосередню участь у процесах, які впливають на рівень якості його життєдіяльності.

З екологічної точки зору сталий розвиток, перш за все, забезпечує комплексну цілісність фізичних і біологічних природних систем. Ключове місце в екологічному підході займає життєздатність екосистеми.

Наведені аспекти є засобами для досягнення цілей концепції сталого розвитку, тому всі три елементи,

у тому числі механізм їх взаємодії один з одним, повинні формуватися збалансовано, оскільки різні елементи при взаємодії виявляють важливі проблеми, без вирішення яких неможливо повною мірою реалізувати концепцію сталого розвитку на глобальному, регіональному та корпоративному рівнях:

- ✦ *економічний і соціальний елементи* – проблема справедливого розподілу доходів і надання цілеспрямованої допомоги бідним верствам населення всередині одного покоління;
- ✦ *економічний і екологічний елементи* – проблема проведення вартісної оцінки та обліку зовнішніх впливів на навколишнє середо-

вище у фінансовій звітності господарюючих суб'єктів;

- ✦ *соціальний і екологічний елементи* – проблема динамічної адаптації соціальних систем, створених суспільством, до зміни стану біосфери, а не збереження систем в «ідеальному» статичному стані.

Переплетіння складних екологічних, економічних і соціальних проблем викликають неоднозначність у визначенні їх критеріїв. Заслужує уваги такий перелік *критеріїв* сталого розвитку:

- ✦ *по-перше*, ступінь забезпеченості відновлюваними ресурсами, щонайменше, не повинна зменшуватися, а запаси невідновлюваних ресурсів не тільки повинні витратитися більш економно, а й поповнюватися за рахунок відкриття й освоєння нових джерел енергії та нових видів матеріалів, тобто фактично перетворюватися на відновлювані ресурси;
- ✦ *по-друге*, середня і гранична ресурсоемність економіки, тобто співвідношення витрат або зростання витрат природних ресурсів до продукту або зростання продукту, щонайменше, не повинна підвищуватися;
- ✦ *по-третє*, середня і гранична екоємність економіки, тобто співвідношення відходів або зростання відходів виробництва і споживання, включаючи викиди екологічно шкідливих речовин до продукту або зростання продукту, щонайменше, не повинна підвищуватися;
- ✦ *по-четверте*, рівень продуктивності праці та частка інтенсивних факторів у прирості продукції не повинні знижуватися;
- ✦ *по-п'яте*, рівень доходів (чистого продукту) на душу населення, щонайменше, не повинен знижуватися, а ступінь нерівномірності розподілу доходів (чистого продукту) на душу населення, щонайменше, не має підвищуватися [18].

Досягти реалізації концепції сталого розвитку можливо при дотриманні головних *принципів*, серед яких:

- ✦ людство спроможне досягти сталого довгострокового розвитку при відповідності потребам теперішнього та майбутніх поколінь шляхом консолідації значних зусиль;
- ✦ обмеження, що існують у галузі експлуатації природних ресурсів, є умовними. Вони пов'язані із сучасним рівнем організації продуктивних сил, а також зі спроможністю біосфери до самовідновлення;
- ✦ необхідною умовою сталого довгострокового розвитку є необхідність задоволення базових потреб людства та надання можливостей для реалізації прагнення покращення життя. Найважливішою з причин виникнення еко-

логічних та інших катастроф є бідність, що стала у світі закономірним, непереборним явищем;

- ✦ узгодження способу життя між надмірними користувачами капіталу й майна з екологічними можливостями планети, зокрема щодо продукування енергії;
- ✦ досягнення відповідності розмірів і темпів збільшення населення з виробничим потенціалом глобальної екосистеми Землі [2, с. 5].

Реалізація концепції сталого розвитку потребує вирішення проблем за різними напрямками, від подолання бідності та ліквідації голоду до забезпечення гендерної рівності та вжиття термінових заходів по боротьбі зі зміною клімату. Фактично цілі сталого розвитку визначають основні проблеми, з якими стикається людство, і фіксують необхідність боротьби з ними. Цілі сталого розвитку сформульовані широко, і кожна з них конкретизована у великому наборі різних показників. Цілі сталого розвитку – це констатація зазначених проблем і їх пріоритетності. Визначення напрямків і конкретних інструментів їх вирішення має бути наступним етапом, який вже поступово реалізується, у тому числі кожною країною окремо.

Так, міжнародними організаціями та окремими країнами пропонуються критерії та індикатори сталого розвитку, що містять складну систему показників. Розробка індикаторів сталого розвитку є досить комплексною і дорогою процедурою, що вимагає великої кількості інформації, отримати яку складно або взагалі неможливо (наприклад, за багатьма екологічними параметрами).

Ефективність управління сталим розвитком, наприклад області, може бути оцінена системою кількісних і якісних індикаторів, кожен з яких повинен відображати окремі аспекти сталого розвитку. Можна сформулювати ряд умов, яким мають відповідати індикатори сталого регіонального розвитку:

- ✦ доречність використання на макрорівні в національному масштабі;
- ✦ поєднання екологічних, соціальних та економічних аспектів;
- ✦ кількісна оцінка;
- ✦ узгодженість з наявною системою національної статистики;
- ✦ доступність щодо витрат для збору інформації і розрахунків;
- ✦ репрезентативність для міжнародних зіставлень;
- ✦ оцінка в тимчасовій динаміці;
- ✦ наскрізне уявлення за рівнями управління – регіональному, місцевому;
- ✦ придатність для оцінки прогресу щодо сталого розвитку;
- ✦ обмеженість за кількістю звітів, показників та ін.

Зазначені умови потребують використання не тільки фінансових, але й нефінансових показників діяльності.

Відповідно до концепції сталого розвитку використання менеджментом компаній, організацій, підприємств традиційних інструментів управління стає складнішим, оскільки в даний час недостатньо оцінювати ефективність діяльності лише за звичайними економічними критеріями. Орієнтація на сталий розвиток передбачає використання підходів до управління, націлених не на екстенсивне зростання, а на їх якісний розвиток та підвищення ефективності. Мета сталого розвитку для бізнесу зазвичай формулюються у форматі трьох «Р»: *People, Planet, Profit* (Людство, Планета, Прибуток).

Внеском господарюючих суб'єктів у поширення концепції сталого розвитку стала їх діяльність у сфері корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) – відповідальності суб'єктів за вплив своїх рішень і дій на суспільство та навколишнє середовище. Це означає, що в рамках своєї повсякденної діяльності і стратегічного планування вони добровільно беруть на себе відповідальність за її дії на замовників, постачальників, працівників, акціонерів, місцеві спільноти та інші зацікавлені сторони, а також навколишнє середовище. Також це передбачає надання зацікавленим сторонам повної та достовірної інформації про результати перелічених впливів.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, слід підкреслити неоднозначність підходів при трактуванні категорії «сталий розвиток», але незаперечним та очевидним є факт об'єднання економічних, соціальних, екологічних аспектів щодо реалізації даної концепції.

Основними критеріями сталого розвитку слід вважати: за економічним підходом – зменшення ресурсоемності виробленої продукції при використанні невідновлюваних природних ресурсів; за соціальним – покращення якості життєдіяльності суспільства; за екологічним – комплексна цілісність фізичних і біологічних екосистем.

Концепція сталого розвитку у своєму теперішньому вигляді багато в чому є відображенням складності суспільства в цілому – його розвиток стає все складнішим для перетворення результатів діяльності в економічні показники, оскільки потребує вирішення проблем за різними напрямками в рамках економічних, соціальних, екологічних аспектів із застосуванням конкретних інструментів. Цілі в галузі сталого розвитку часто є нереалістичними і незабезпеченими адекватними фінансовими ресурсами для реалізації сформульованих у них завдань. Оцінка ефективності управління сталим розвитком містить складну систему показників, що вимагає великої кількості інформації, яку складно або неможливо отримати, тому

потрібно використовувати не тільки фінансові, але й нефінансові показники діяльності суб'єктів господарювання. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Von Weizsaecker E., Wijkman A. Come On Capitalism, Shorttermism, Population and the Destruction of the Planet. Springer, 2018. 220 p.

2. Бобух І. М. Поведінкова економіка та сталий розвиток: ключові аспекти взаємозв'язку. *Економіст*. 2016. № 6. С. 3–9.

3. Брутланд Г. Х. Наше общее будущее. Доклад Комиссии ООН по окружающей среде и развитию. 1987. М.: Прогресс, 1988. 412 с. URL: <http://xn--80adbkckdfac8cd1ahpld0f.xn--p1ai/files/monographs/OurCommonFuture-introduction.pdf>

4. Буркинський Б. В., Степанов В. Н., Харичков С. К. Економико-екологічні основи регіонального природопольовання і розвитку. Одеса: Фенікс, 2005. 575 с.

5. Закон України «Про Концепцію переходу України до сталого розвитку Україна – 2020» від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>

6. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005. № 2850-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>

7. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19?find=1&text=%F1%F2%E0%EB%E8%E9+%F0%>

8. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1264-12>

9. Закон України «Про тваринний світ» від 13.12.2001 р. № 2894-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2894-14>

10. Закон України «Про рослинний світ» від 09.04.1999 р. № 591-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=591-14>

11. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19/ed20150205/sp:max15#n30>

12. Наказ Міністерства економіки з питань європейської інтеграції «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку» від 29.07.2002 р. № 224. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0224569-02>

13. Кузьменко І. В. Механізм формування конкурентоспроможної організаційної структури галузі зерновиробництва. *Ефективна економіка*. 2014. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3635>

14. Мочерний С. В. Методологія економічних досліджень. Львів: Світ, 2001. 416 с.

15. Повестка дня на XXI століття. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml

16. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів» від 24.12.1999 р. № 1359-XIV. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=1359-14>

17. Розпорядження КМУ від 17 жовтня 2007 р. № 880-р «Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/880-2007-p>

18. Самофатова В. А. Функціонально-управлінська модель сталого розвитку агропродовольчої сфери регіону.

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2017. Вип. 1. Том 1. С. 95–99.

19. Тодорюк С. І. Екологічні перспективи в реалізації концепції сталого розвитку аграрного сектора України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 14. С. 6–9.

20. Указ Президента України «Про концепцію державної регіональної політики» від 25.09.2001 р. № 341/2001. URL: <http://Zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.nreg=341%2F2001>

21. Хвесик М., Бистряков І. Парадигмальний погляд на концепт сталого розвитку України. *Економіка України*. 2012. № 6. С. 4–12.

REFERENCES

Bobukh, I. M. "Povedinkova ekonomika ta stalyi rozvytok: kliuchovi aspekty vzaiemozviazku" [Behavioral economy and sustainable development: key aspects of interconnection]. *Ekonomist*, no. 6 (2016): 3-9.

Brutland, G. Kh. "Nashe obshcheye budushcheye. Doklad Komissii OON po okruzhayushchey srede i razvitiyu" [Our common future. Report of the UN Commission on Environment and Development]. <http://xn--80adbkckdfac8cd1ahpld0f.xn--p1ai/files/monographs/OurCommonFuture-introduction.pdf>

Burkinskiy, B. V., Stepanov, V. N., and Kharichkov, S. K. *Ekonomiko-ekologicheskoye osnovy regionalnogo prirodopolzovaniya i razvitiya* [Economic and environmental foundations of regional environmental management and development]. Odesa: Feniks, 2005.

Khvesyk, M., and Bystriakov, I. "Paradyhmalnyi pohliad na kontsept staloho rozvytku Ukrainy" [Paradigmatic view on the concept of sustainable development of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 6 (2012): 4-12.

Kuzmenko, I. V. "Mekhanizm formuvannya konkurento-spromozhnoi orhanizatsiinoi struktury haluzi zernovyrobnytstva" [The mechanism of forming a competitive organizational structure of the grain industry]. *Efektivna ekonomika*. 2014. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3635>

[Legal Act of Ukraine] (1991). <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1264-12>

[Legal Act of Ukraine] (1999). <http://zakon.nau.ua/doc/?code=1359-14>

[Legal Act of Ukraine] (1999). <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=591-14>

[Legal Act of Ukraine] (2001). <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2894-14>

[Legal Act of Ukraine] (2001). <http://Zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.nreg=341%2F2001>

[Legal Act of Ukraine] (2002). <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0224569-02>

[Legal Act of Ukraine] (2005). <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>

[Legal Act of Ukraine] (2007). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/880-2007-p>

[Legal Act of Ukraine] (2015). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19/ed20150205/sp:max15#n30>

[Legal Act of Ukraine] (2015). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>

[Legal Act of Ukraine] (2017). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19?find=1&text=%F1%F2%E0%EB%E8%E9+%F0%25>

Mochernyi, S. V. *Metodolohiia ekonomichnykh doslidzhen* [Methodology of economic research]. Lviv: Svit, 2001.

"Povestka dnya na XXI stoletie" [Agenda for the XXI century]. http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml

Samofatova, V. A. "Funktsionalno-upravlinska model staloho rozvytku ahroprodovolchoi sfery rehionu" [Functional-managerial model of sustainable development of the agro-food sector of the region]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya «Ekonomika»*, vol. 1, no. 1 (2017): 95-99.

Todoriuk, S. I. "Ekolohichni perspektyvy v realizatsii kontseptsii staloho rozvytku ahrarynogo sektora Ukrainy" [Environmental perspectives in implementing the concept of sustainable development of the agrarian sector of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 14 (2014): 6-9.

Von Weizsaecker, E., and Wijkman, A. *Come On Capitalism, Shorttermism, Population and the Destruction of the Planet*. Springer, 2018.